

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Затверджую:
Завідувач кафедри СіГД,
полковник служби ЦЗ
Олена РЯБІНІНА

17 червня 2019 року.

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ

ТЕМА № 6: «СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА РОБОТА ЯК ПРОФЕСІЯ».

План.

- 6.1. Професіоналізм у соціально-гуманітарній роботі.
- 6.2. Професійний портрет соціально-гуманітарного робітника.
- 6.3. Соціально-гуманітарна взаємодія спеціаліста з соціально-гуманітарної роботи та клієнта.

Час проведення: 2 учбові години.

Харків 2019

Література.

1. Демидова Т.Е. Професійне спілкування соціально-гуманітарного працівника. - М.: Союз, 1994.
2. Доуэл М., Маш П. Орієнтована на рішення завдання соціально-гуманітарна робота. Київ, 1997.
3. Медведєва Г.П. Етика соціально-гуманітарної роботи: Учеб. посібник для студ. высш. учеб. закладів. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. - 208 с.
4. Навчання соціально-гуманітарній роботі: наступність і інновації. - М., 1996.
5. Павленок П.Д. Введення в професію «Соціально-гуманітарна робота»: Курс лекцій. - М.: ИНФРА-М, 1998. - 174 с.
6. Практика соціально-гуманітарної роботи / Під ред. К. Ханвея, Т. Филпота. - Київ, 1996.
7. Довідкова допомога із соціально-гуманітарної роботи /Л.С. Алексєєва, П.В. Бобкова. Г.Ю. Бурлаки й ін.; під ред. А.М. Панова, Е.И. Холостовой. - М.: Юристь, 1997. - 168 с.

Основні поняття: професіоналізм, соціально-гуманітарний робітник, особистість, клієнт.

6.1 Професіоналізм у соціально-гуманітарній роботі.

На сучасному етапі формування й розвитку соціально-гуманітарної роботи пріоритет відданий проблемам становлення професіоналізму соціально-гуманітарних працівників, розширенню кадрового потенціалу соціально-гуманітарних служб, підготовки й перепідготовки різних категорій фахівців із соціально-гуманітарної роботи, соціальних педагогів і практичних психологів, соціально-медичних працівників, реабілітологів і трудотерапевтів, соціально-гуманітарних юристів і інших фахівців.

Професійна соціально-гуманітарна робота фахівців різного профілю – це адекватна реакція на сформовану в сучасній Україні непросту соціально-

економічну й духовно-моральну ситуацію. Невизначеність і нестабільність сучасного світу створюють нові стимули й можливості для зростання ролі професійних соціально-гуманітарних працівників у вирішенні, подоланні або, принаймні, пом'якшенні багатьох соціально-гуманітарних конфліктів.

Професіоналізм у соціально-гуманітарній роботі – не абстрактне поняття, віддалене від реальних потреб сучасного суспільства, а характеристика таких специфічних видів соціально-гуманітарної діяльності, як соціально-гуманітарне обслуговування, соціально-гуманітарна освіта, соціально-гуманітарне дослідження й ін. Виходячи з викладеного можна зробити висновок, що професіоналізм у соціально-гуманітарній роботі – це постійно підтримувані на високому рівні знання, уміння й навички фахівця, що забезпечують кваліфіковане сприяння людям у вирішенні їхніх життєвих проблем.

Професіоналізм соціально-гуманітарного працівника характеризується наявністю:

- професійного покликання;
- глибокої мотивації до виконання праці в різних його модифікаціях;
- духовно-моральних якостей, схильності до роботи з людьми, соціально-генетичної схильності до роботи з людиною;
- об'єктивно-критичного відношення до своєї діяльності;
- професійних знань і професійних умінь;
- надійності й відповідальності;
- здатності все життя вчитися.

Соціально-гуманітарна робота поєднує в собі й покликання, і професію, тому професіоналізм може вимірюватися ступенем гармонізації цих складових. З погляду професійної підготовки працівників установ соціально-гуманітарного обслуговування можна розділити на фахівців і неспеціалістів. Фахівці соціально-гуманітарних служб мають вищу й середню професійну освіту – профільну й непрофільну. Неспеціалісти – це допоміжний обслуговуючий персонал.

Нажаль треба визнати, що далеко не всі працівники соціально-гуманітарних служб, що займають посади фахівців із соціально-гуманітарної роботи, можуть успішно виконувати посадові обов'язки, мають професійну майстерність, достатню для успішного рішення проблем клієнтів соціально-гуманітарних служб, тобто далеко не всі є професіоналами.

6.2 Професіональний портрет соціально-гуманітарного робітника.

Соціально-гуманітарна робота є універсальним видом діяльності. Вона потребує від фахівця знань у різних областях і вмінь їх застосовувати на практиці. Соціально-гуманітарний працівник зобов'язаний:

- виявляти родини й окремі особи, що потребують допомоги;
- установлювати причини виникаючих у них труднощів, конфліктних ситуацій;
- надавати допомогу в сімейному вихованні, укладенні трудових договорів про роботу вдома жінкам, що мають неповнолітніх дітей, особам з інвалідністю, пенсіонерам;
- проводити психолого-педагогічні і юридичні консультації з питань родини й шлюбу, виховну роботу з неповнолітніми дітьми з асоціальною поведінкою;
- виявляти й сприяти розвитку дітей і дорослих, що потребують опіку й піклування, влаштуванні в лікувальні й навчально-виховні установи;
- організовувати суспільний захист неповнолітніх правопорушників;
- брати участь у роботі зі створення центрів соціально-гуманітарної допомоги родині (усиновлення й опіки; соціально-гуманітарної реабілітації; притулків; молодіжних, дитячих і сімейних центрів; клубів і асоціацій, об'єднань за інтересами і т.д.);
- організовувати й координувати роботу із соціально-гуманітарної адаптації й реабілітації осіб, що повернулися з місць позбавлення волі.

Основні функції соціально-гуманітарного працівника: Діагностична припускає вивчення соціальним працівником особливостей групи, шару,

окремої людини, постановку «соціально-гуманітарного діагнозу». Прогностична функція реалізується шляхом прогнозування впливу на об'єкти соціально-гуманітарної роботи всіх соціально-гуманітарних інститутів суспільства. Послужливо-профілактична функція дозволяє передбачити й пустити в хід соціально-правові, юридичні, психологічні, соціально-медичні, педагогічні й інші механізми попередження й подолання негативних явищ. Правозахисна функція в соціально-гуманітарній роботі передбачає використання всього комплексу законів і правових норм, спрямованих на надання допомоги й підтримки, захист населення. Соціально-педагогічна функція полягає у виявленні інтересів і потреб людей у різних видах діяльності (культурно-дозвільної, спортивно-оздоровчої, технічної й художньої творчості, туризму) і залученні до роботи з ними різних установ, організацій і т.д.

Психологічна функція допускає різні види консультування й корекції міжособистісних відносин, допомога в соціально-гуманітарній реабілітації. При реалізації соціально-медичної функції соціально-гуманітарний працівник зобов'язаний організувати роботу із профілактики здоров'я, допомагати опановувати основи надання першої медичної допомоги, культуру харчування, санітарно-гігієнічні норми, сприяти формуванню здорового способу життя. Соціально-побутова функція полягає в наданні необхідної допомоги й підтримки різним категоріям населення (особливо особам з інвалідністю, людям літнього віку) у поліпшенні їхніх житлових умов, організації нормального побуту. Комунікативна функція покликана встановлювати контакти з нужденними, організовувати обмін інформацією, допомагати сприйняттю й розумінню іншої людини, хворих і здорових, нужденних і не нужденних у допомозі й підтримці.

Рекламно-пропагандистська функція соціально-гуманітарної роботи проявляється в організації реклами соціально-гуманітарних послуг, у пропаганді ідей соціально-гуманітарного захисту людини. Реалізація організаційної функції полягає в тому, щоб сприяти організації соціально-гуманітарних служб на підприємствах і в установах, а також за місцем проживання, залучати до їхньої роботи громадськість.

Вимоги до фахівця в області соціально-гуманітарної роботи:

- повинен знати й уміти використовувати передовий вітчизняний і закордонний досвід;
- уміти забезпечувати зв'язок між дітьми й дорослими, особистістю й родиною, між різними суспільними й державними структурами;
- уміти впливати на відносини між людьми й ситуацію в малій групі, стимулювати клієнта до виконання соціально-значущої діяльності;
- уміти працювати в умовах неформального спілкування, сприяючи прояву ініціативи й активній життєвій позиції клієнта;
- знати співвідношення природних і соціально-гуманітарних факторів у становленні психіки, розуміти значення волі й емоцій, потреб і мотивів, а також несвідомих механізмів у поведженні людини;
- уміти дати психологічну характеристику особистості (її темпераменту, здатностей і т.п.), інтерпретацію власного психічного стану, володіти прийомами психодіагностики й психічної саморегуляції;
- мати наукове знання про соціологічний підхід у трактуванні особистості, факторах її формування в процесі соціалізації, основних закономірностях і формах регуляції соціально-гуманітарного поведження;
 - володіти основами соціологічного аналізу;
 - володіти елементарними навичками педагогічної діяльності;
 - знати національні особливості побуту й сімейного виховання, народні традиції регіонів і вміти використовувати їх у соціально-гуманітарній роботі;
 - знати норми сімейного, трудового, житлового законодавства, що регулюють охорону материнства й дитинства, прав неповнолітніх, пенсіонерів, осіб з інвалідністю і які забезпечують їхній соціально-гуманітарний захист, знати порядок і організацію опіки, піклування, усиновлення, позбавлення батьківських прав;
 - знати основи карного й цивільного права;

- знати організацію медико-соціально-гуманітарної роботи, санітарної освіти й пропаганди здорового способу життя, уміти надавати першу медичну допомогу;
- уміти вести організаційно-управлінську й дослідницько-аналітичну діяльність.

Особистісні якості соціально-гуманітарних працівників підрозділяються й три групи.

До першої групи відносять вимоги, пред'явлені професійною діяльністю до психічних процесів (сприйняттю, пам'яті, уяві, мисленню), психічним станам (утоми, апатії, стресу, тривожності, депресії) і вольовим характеристикам (наполегливість, послідовність, імпульсивність, стриманість).

До другої групи відносять самоконтроль, самокритичність, самооцінку своїх вчинків, а також стресостійкі якості – фізичну тренуваність, уміння перемикатися й управляти своїми емоціями.

До третьої групи відносять комунікативність (уміння швидко встановлювати контакт із людьми); емпатичність (уловлювання настрою людей, виявлення їхніх установок і очікувань, співпереживання їхнім потребам); зовнішні дані (зовнішня привабливість особистості); красномовність (уміння вселяти й переконувати словом) і т.д.

6.3 Соціально-гуманітарна взаємодія спеціаліста з соціально-гуманітарної роботи та клієнта.

Проблема професіоналізму в соціально-гуманітарній роботі містить у собі й проблему взаємодії соціально-гуманітарного працівника й клієнта – мабуть, одну із ключових проблем. Зростання соціально-гуманітарних аномалій, збільшення переліку важких життєвих ситуацій не можуть не викликати зміни характеру спілкування соціально-гуманітарних працівників і різних категорій клієнтів. Типологія спілкування соціально-гуманітарного працівника й клієнта може містити в собі такі компоненти, як спілкування в умовах соціально-гуманітарної служби, спілкування за місцем проживання, у квартирі, де

проживає клієнт, у сільській або міській громаді, на виробництві, у трудовому колективі.

Зрозуміло, підставою даної типології є психологічні контакти людей. Соціально-гуманітарна взаємодія соціально-гуманітарного працівника й клієнта формується з урахуванням характеру психологічних контактів клієнта. Однак ця не єдина вимога, що враховується в соціально-гуманітарній роботі. Характер взаємодії, як правило, залежить від професіоналізму й моральних якостей фахівців, можливостей системи соціально-гуманітарного захисту населення, соціально-економічних можливостей держави й місцевого самоврядування.

Як і раніше актуальна й мало вивчена проблема професійних ризиків у соціально-гуманітарній роботі. Незаперечно лише, що постійні стресові ситуації, у які попадає соціально-гуманітарний працівник у процесі складної соціально-гуманітарної взаємодії із клієнтом, постійне проникнення в суть соціально-гуманітарних проблем клієнта, особиста незахищеність і інші морально-психологічні фактори впливають на здоров'я соціально-гуманітарного працівника, що є свого роду емоційним донором. Ознаками цього негативного впливу є:

- відчуття емоційного виснаження;
- наявність ворожості й агресивності стосовно клієнтів;
- порушення апетиту;
- негативна самооцінка;
- зростання почуття провини й ін.

Звідси очевидна необхідність попередження професійних захворювань і реабілітації соціально-гуманітарних працівників. Соціально-гуманітарні працівники повинні добре представляти професійні ризики, їх соціально-психологічну й біологічну природу, мати інформацію про способи попередження такого роду захворювань, правильно реагувати на їхню наявність. Соціально-гуманітарний працівник повинен мати знання про різні форми прояву психологічної кризи на тому або іншому етапі своєї діяльності. Найважливіше завдання органів управління, у підпорядкуванні яких

перебувають соціально-гуманітарні служби й навчальні центри, що здійснюють підготовку й перепідготовку соціально-гуманітарних працівників, - не стільки сприяння їм у професійному розвитку й просуванні по службі, а збереження здоров'я соціально-гуманітарних працівників, профілактика їхніх професійних захворювань, проведення консультацій щодо професійних ризиків у соціально-гуманітарній роботі. Дуже важливо підвищувати психологічну культуру соціально-гуманітарних працівників і проводити психологічні тренінги, консультації з ними. Соціальні працівники повинні добре уявляти собі професійні можливості й обмеження; постійно враховувати свій психофізіологічний і трудовий потенціал.

Запитання для самоконтролю.

1. Які особливості взаємодії соціально-гуманітарного працівника та клієнта?
2. В чому проявляється професіоналізм соціально-гуманітарного працівника?
3. Які особистісні якості повинен мати кваліфікований соціальний працівник?